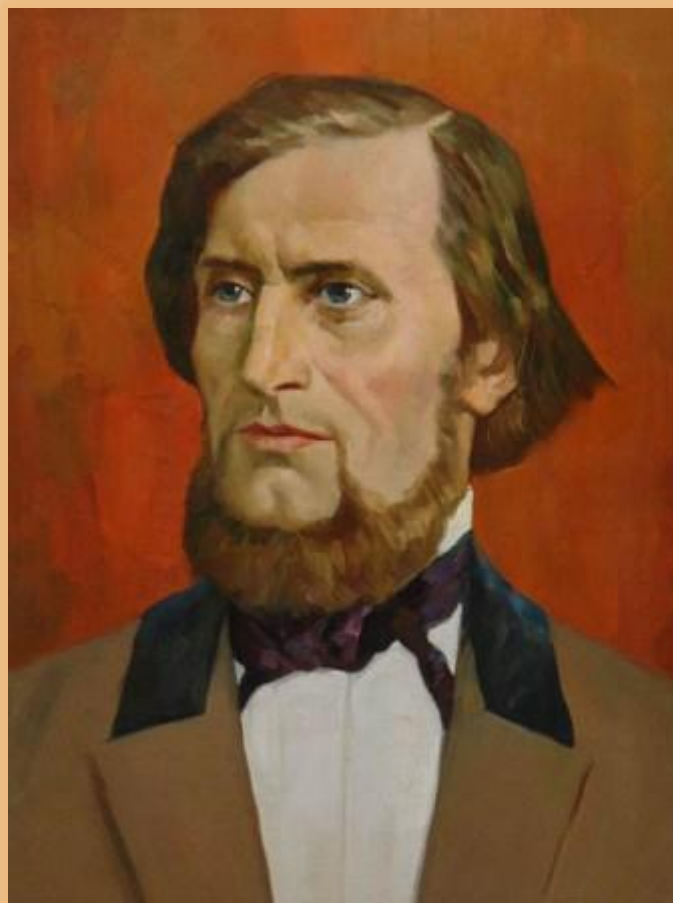

*Працював для
Батьківщини, душу
розумів дитини*

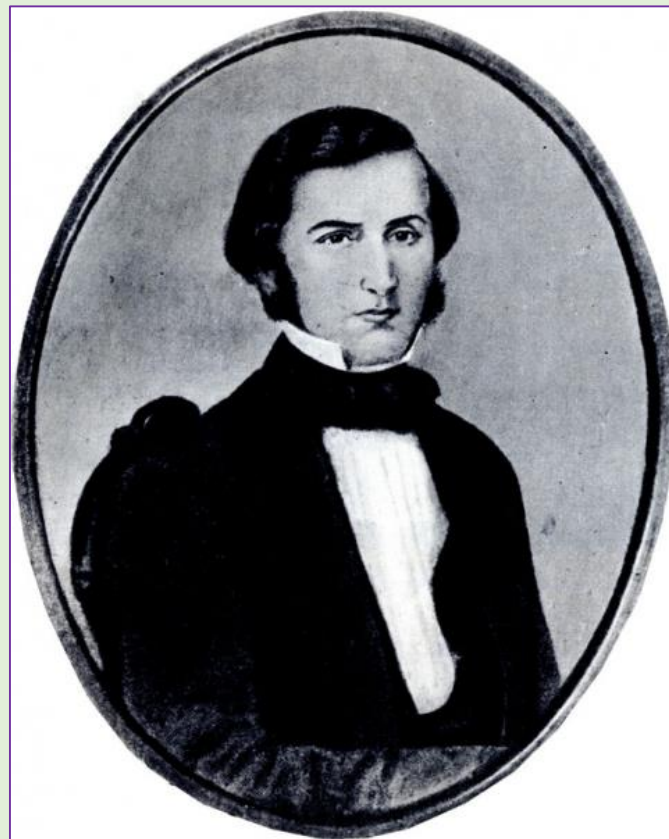
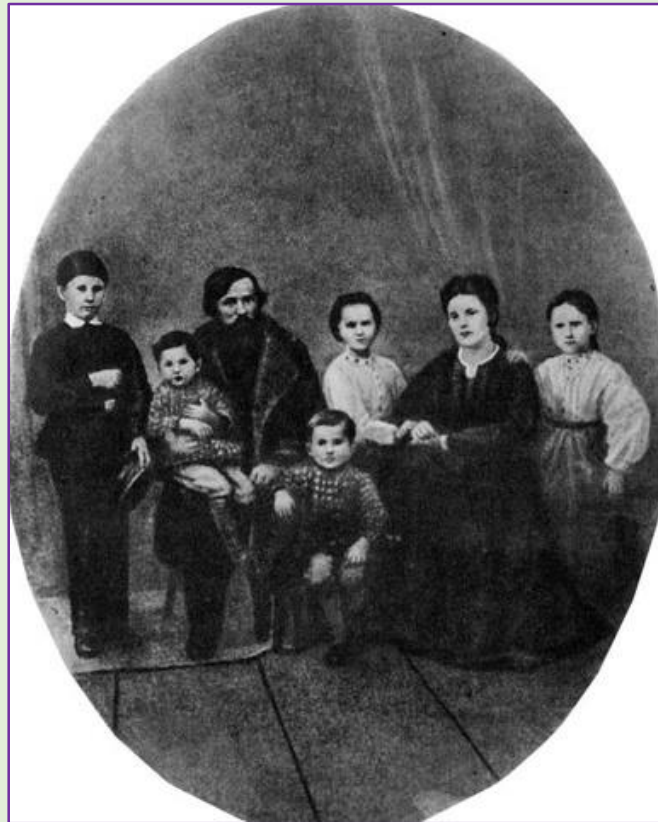
2 березня **200** років від дня народження

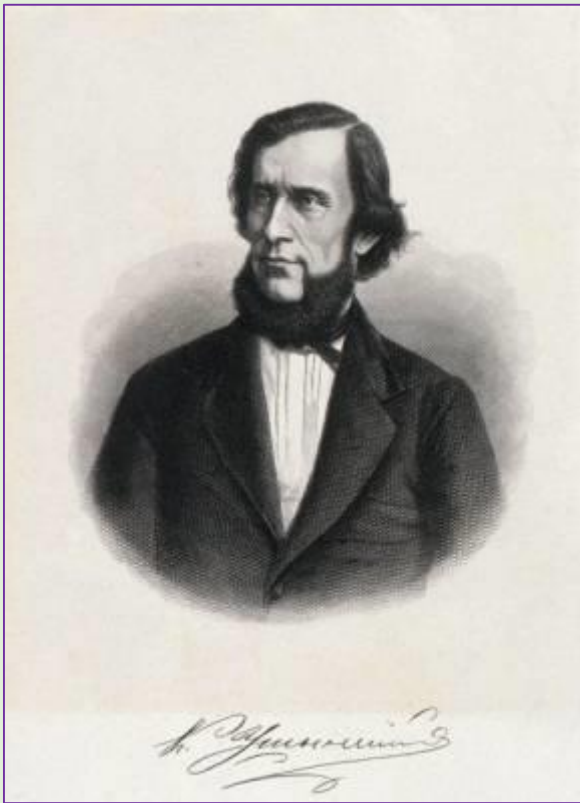
К. Д. УШИНСЬКОГО

1823-1871

Фотогалерея

Історія педагогіки України - Артемова Л.В. 2006

Розділ IV

ПЕДАГОГІЧНА ДУМКА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVIII—XIX ст.

6. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського

Костянтин Дмитрович Ушинський (1823/1824—1870) — видатний український педагог, основоположник дошкільного виховання і народної школи, автор праць з теорії та історії педагогіки, підручників для початкового навчання. Він зріс на українському національному ґрунті, вибудував на тій основі справді прогресивну науку «виховання умів», обґрунтував і реалізував у багатьох працях ідею народності у вихованні.

Дошкільне виховання і початкову освіту отримав під керівництвом матері, яка навчала його вдома за програмою перших двох класів гімназії.

Середню освіту здобув у Новгород-Сіверській гімназії. У 1844 р. Костянтин Ушинський з відзнакою закінчив юридичний факультет Московського університету. Уже в студентські роки він прагнув розібратися у суперечках, які велися серед інтелігенції, про шляхи розвитку суспільства, про народність, про розвиток культури й освіти.

У наукових колах точаться дискусії про те, український чи російський педагог К. Ушинський. Сам Костянтин Дмитрович не раз називав себе малоросом, тобто українцем, а Київ, Україну — своєю батьківщиною, з якою він тримав зв'язок навіть в умовах великодержавного шовінізму. Царська політика не дозволяла йому, як і багатьом іншим талановитим вихідцям з України — діячам науки, культури, вільно працювати в ім'я рідного народу, тому доводилося шукати інших шляхів.

Під час виконання обов'язків професора у Ярославському юридичному ліцеї (1846—1849) часто на лекціях лунали пересипані українізмами, характерними для мови Костянтина Ушинського, розповіді про Україну. Читаючи цикл адміністративних, економічних, фінансових дисциплін, він знаходив можливість сказати про географію «країни Дніпра», про її людей та національні особливості.

Костянтин Ушинський у 1857 — 1858 рр. опублікував статті «Про користь педагогічної літератури», «Про народність у громадському вихованні», «Три елементи школи» та інші, в яких порушив важливі соціально-педагогічні проблеми. Ці праці зробили його ім'я відомим.

Вимушено перебуваючи за кордоном, вчений багато працює, вивчає жіночі навчальні заклади, дитячі садки, притулки та школи Німеччини і Швейцарії. Написав і видав 1864 р. навчальну книгу «Рідне слово» та «Керівництво до викладання за «Рідним словом"», які витримали 146 перевидань.

1867 р. Ушинський написав і протягом наступних двох років видав два томи головної своєї праці — «Людина, як предмет виховання». Зібрав матеріал для третього тому, але у повному обсязі завершити свій задум не встиг. Книга була цінним внеском в становлення педагогічної науки. В ній розглядаються психологічні основи навчання і виховання дітей, розвиток почуттів, сприймання, пам'яті, уявлення,

мислення, мови тощо. Костянтин Ушинський висунув і обґрунтував вимогу враховувати вікові і психологічні особливості дітей у процесі виховання. Висловлював упевненість у тому, що шляхом цілеспрямованого виховання, яке спиратиметься на вивчення дитини, можна розширити можливості людських сил — фізичних, розумових, моральних.

Як педагог і психолог Костянтин Ушинський великого значення надавав розвитку активності дітей у процесі навчання та виховання, вказував на методи і засоби контролю їхнього психічного розвитку, на необхідність дотримання правильного режиму життя, виховання волі та інтересів, набуття трудових навичок, умінь. Школа, вважав він, має не лише давати учням знання, а й розвивати у них пам'ять, творчу фантазію, логічне мислення.

Костянтин Ушинський зазначав, що будь-яка практична діяльність, спрямована на задоволення духовних потреб людини, є великим мистецтвом, а педагогіка як наука є вищим мистецтвом, оскільки вона задовольняє найбільшу з потреб людини і людства в цілому — їхнє прагнення до вдосконалення.

Основне завдання освіти й виховання, за Костянтином Ушинським, полягає у формуванні розвиненої людини на засадах народності.

Він висуває такі основні вимоги до виховання:

- * виховання має бути народним, тобто охоплювати все підростаюче покоління народу в порядку обов'язкового навчання;
- * справою виховання повинен керувати сам народ;
- * виховання має давати дітям реальну освіту і водночас розвивати їхні розумові здібності, з тим щоб набуті знання були пов'язані з життям і спрямовані на загальнонародне благо;
- * провідне місце у формуванні людини мусить займати рідна мова навчання — і як джерело знань, і як скарбниця народу;
- * мета виховання — формування високоморальної людини;
- * жінці має бути забезпечене виховання і освіта нарівні з чоло-віком.

Народність у вихованні Ушинський вважав однією з найважливіших соціальних і педагогічних засад.

«Єдиний, — писав Ушинський, — тільки єдиний спільний для всіх природжений нахил, на який завше може розраховувати виховник, це те, що ми називаємо народністю. Як нема людини без самолюбства, так само нема людини без любові до батьківщини і ця любов дає виховникові певний шлях до серця людини й могутню підпору в боротьбі з її поганими особистими й родинними нахилами».

Він трактував народність досить широко. Розумів її як історію того чи іншого народу, його історичний розвиток, географічні і природні умови, в яких живе народ. Проаналізувавши системи виховання дітей в Англії, Франції, Німеччині, Костянтин Ушинський дійшов висновку, що система виховання в кожній країні пов'язана передусім з конкретними умовами історичного розвитку народу. Вона будується

відповідно до інтересів народу, а тому розвиває і зміцнює в дітях ті моральні риси, які є основою патріотизму і національної гордості. «Кожному народові судилося відігравати в історії свою особливу роль, і якщо він забув роль, то повинен зійти зі сцени: він більше не потрібен. Історія не терпить повторень. Народ без народності — тіло без душі, якому лишається тільки піддатися законові розкладу і зникнути в інших тілах, що зберегли свою самобутність. Особливість ідеї є принципом життя».

У принципі народності виховання великий педагог конкретизував своє розуміння суспільної зумовленості розвитку нових поколінь. Він заявляв, що тільки народне виховання, яке відображає психологічні, соціально-економічні, ідеологічні і культурні особливості народу, його життя і прагнення, може мати справжню розвивальну силу. У творах народної педагогіки відбивається народний ідеал виховання. «Ідеал цей у кожного народу відповідає його характерові, визначається його громадським життям, розвивається разом з його розвитком», — зазначав Ушинський.

Заслугою К. Д. Ушинського є те, що він сформулював ідею народності в педагогіці, визначив її як основну складову системи виховання.

У своїй статті «Про народність у громадському вихованні» він наголошував: «Виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях, або запозичених в іншого народу». Він вважав, що діти з раннього віку мають засвоювати елементи народної культури, оволодівати рідною мовою, знайомитися з усною народною творчістю.

Дослідивши загальні основи виховання в різних країнах, Костянтин Ушинський дійшов такого висновку:

- * загальної системи народного виховання для всіх народів немає ні на практиці, ні в теорії;
- * у кожного народу своя особлива національна система виховання, тому запозичення виховних систем у інших народів неприйнятні;
- * не можна жити за зразком іншого народу, хоч би яким принадним був цей зразок, так само не можна виховуватися за чужою педагогічною системою, хоч би яка вона була струнка і добре обдумана; кожний народ у вихованні повинен випробовувати свої власні сили;
- * науку не треба плутати з вихованням. Вона загальна для всіх народів, але не для всіх народів і не для всіх людей становить мету і результат життя;
- * суспільне виховання саме не розв'язує питань життя і не веде за собою історії, але йде слідом за нею. Не педагогіка і не педагоги, але сам народ та його великі люди прокладають шлях у майбутнє, виховання тільки йде цим шляхом і, діючи заодно з іншими суспільними силами, допомагає йти окремим особам і новим поколінням;
- * суспільне виховання тільки тоді буде дійовим, коли його питання стануть суспільними для всіх і сімейними для кожного;
- * збудження суспільної думки у справі виховання стимулює його розвиток. Де немає суспільної думки про виховання, там немає і суспільного виховання, хоч може бути багато громадських навчальних закладів.

Оснoву народності становить мова. У ній відбивається природа, серед якої живе народ, його історія, здобутки культури, світогляд. Мова є «найважливіший, найповніший і найміцніший зв'язок, що поєднує минулі, сучасні й майбутні покоління народу в одне велике, історичне, живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєдіяльність народу, а є саме це життя. Коли щезне народна мова, народу більше немає».

У книзі «Рідне слово» вчений репрезентує філософсько-психологічний погляд на рідну мову, підкреслює її визначальну роль у житті і в загальному розвитку народу, доводить необхідність побудови освіти й виховання рідною мовою, яка для дитини є «найкращим тлумаченням природи й життя, що оточують її».

Вчений розробив єдину систему побудови виховання і навчання рідною мовою і послідовно та наполегливо виступав за її впровадження у педагогічну практику. Він доводив, що школа, в якій навчають «чужою» мовою, затримує природний розвиток здібностей дитини. Найкращим народним наставником є рідна мова, тому головним завданням елементарного навчання Костянтин Ушинський вважав оволодіння рідною мовою.

Він багато працював над визначенням змісту і методів навчання рідної мови, висловив у своїх працях цінні поради щодо розвитку мови і мислення в дітей, починаючи з раннього віку.

«Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не лише самі слова, сполучення їх та видозміни, а й безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку й філософію мови, — і засвоює легко і швидко, за 2 — 3 роки стільки, що і половини того не могли засвоїти за 20 років старанного методичного навчання. Такий є цей великий народний педагог — рідне слово!»

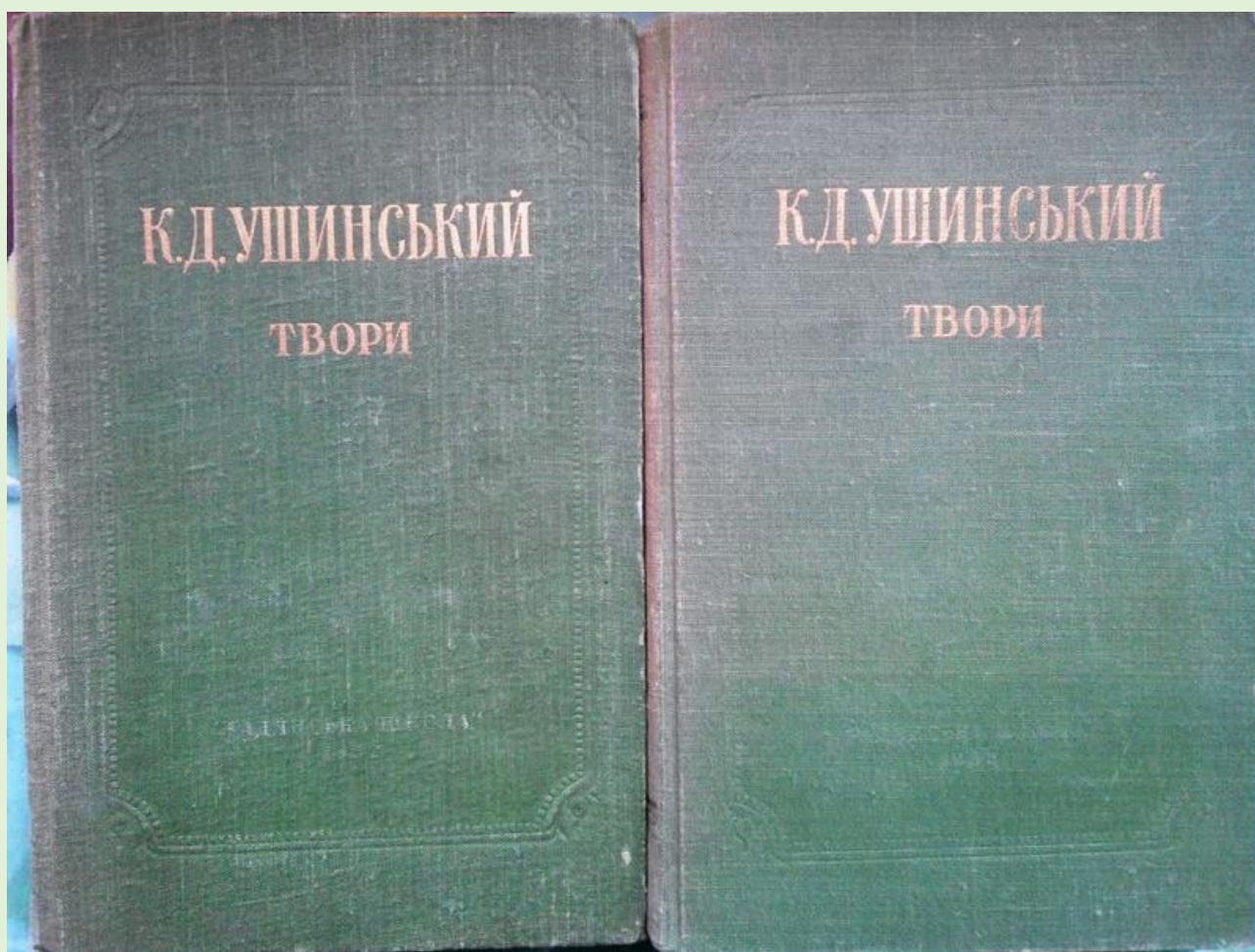
Емоційне спілкування матері з новонародженою дитиною через рідне слово, втілене у колисковій мелодії, є прикладом єднання поколінь, постійного діалектичного зв'язку минулого і прийдешнього. «Покоління народу проходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові у спадщину нащадкам ... — одним словом, весь слід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові».

Моральне виховання Костянтин Ушинський розглядав як складову частину гармонійного розвитку людини, як важливий засіб підготовки людини до життя в суспільстві. Він був прихильником виховного навчання, доводив, що розрив між вихованням і навчанням позбавляє педагогічний процес цілісності й ефективності. Надавав важливого значення праці у психологічному й фізичному розвитку, вказував на вирішальну роль школи і особи вчителя у вихованні дітей.

Костянтин Ушинський залишив велику творчу спадщину. Він є основоположником народної школи в нашій країні, творцем стрункої педагогічної системи, автором наукових праць і посібників. На його ідеях побудовані й розвиваються не лише вітчизняні освіта й виховання. Своєю теоретичною діяльністю К.Д. Ушинський зробив вагомий внесок у скарбницю світової педагогічної думки.

Його вчення витримало випробування часом. Воно актуальне й сьогодні, коли відбувається відродження усієї системи народної освіти в незалежній Україні.

Книги К.Д. Ушинського, які зберігаються в бібліотеці ОІППО

Ушинський К.Д Твори : [6 т.] /К.Д. Ушинський; відпов. за укр. вид.: проф. Г.С. Костюк, засл. діяч науки УРСР проф. С.Х. Чавдаров. –К.: Державне учбово-педагогічне видавництво «Радянська школа», 1954-1955.

Т.1 : Педагогічні статті. – 1955. – 448 с.

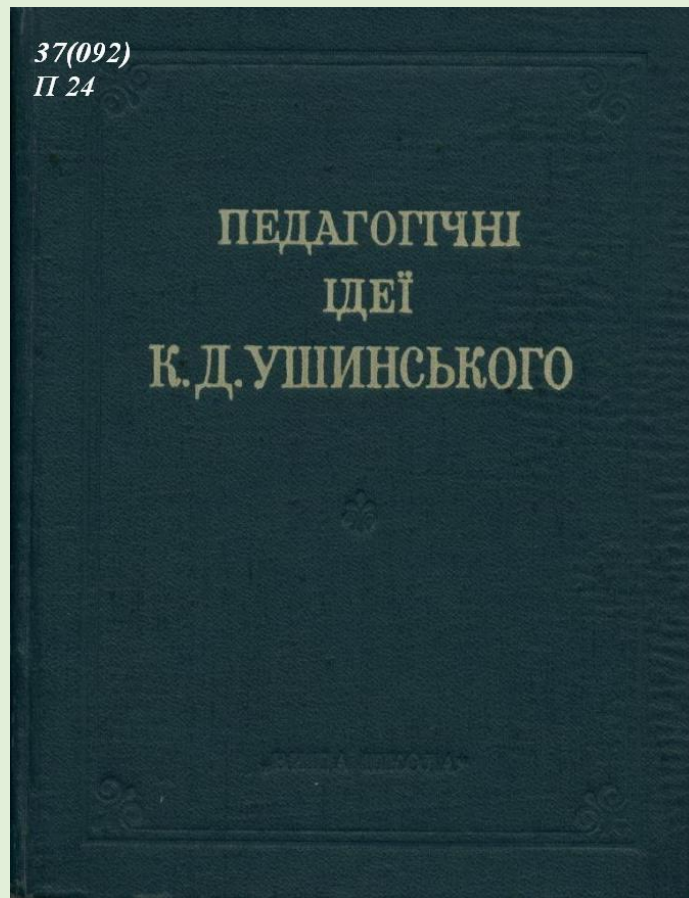
Т.2 : Педагогічні статті та матеріали до «Детского мира» та «Родного слова». – 1954. – 557 с.

Т.3 : Детский мир и хрестоматия. Родное слово . – 1954. – 797 с.

Т.4 : Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. – 1952. – 517 с.

Т.5 : Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. – 1952. – 429 с.

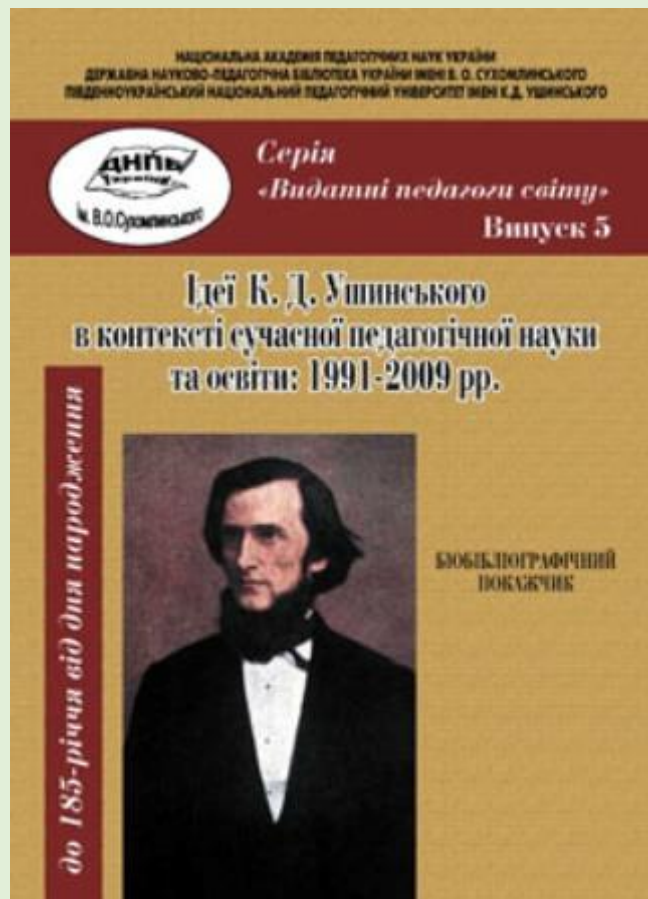
Т.6 : Матеріали до третього тома «Педагогічної антропології». Психологічні статті. Біографічні матеріали. – 1955. –614 с.

Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського / редкол.: В. І. Войтко, С. М. Полгородник, Н. П. Калениченко [та ін.]. – К. : Вища шк., 1974. – 340 с.

Книга присвячена 150-річчю від дня народження видатного педагога К. Д. Ушинського. Автори статей – учені педагоги і психологи, викладачі – висвітлюють величезний внесок вченого у розвиток педагогічної та психологічної науки, у справу боротьби за народну школу в дореволюційній Росії, зокрема його доробок з теорії виховання і навчання учнів, погляди на особу вчителя, а також той вплив, який справила педагогіка К. Д. Ушинського на розвиток педагогічної теорії і шкільної справи.

Розрахована на науковців, викладачів і аспірантів, студентів старших курсів, учителів, усіх тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогічної думки.

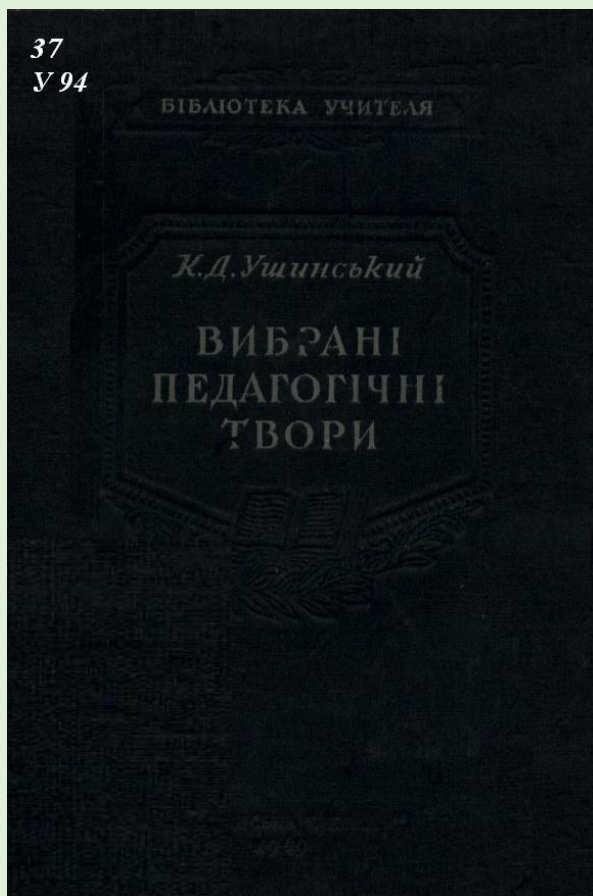
Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної науки та освіти: 1991–2009 рр. : до 185-річчя від дня народж. : біобібліографічний покажчик / упоряд.: А. М. Доркену, І. О. Іванова, Т. В. Лога ; вступ. ст. Л. Д. Березівська ; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доркену. – Одеса : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2010. – 124 с. – (Видатні педагоги світу ; вип. 5).

Даний біобібліографічний покажчик із серії «Видатні педагоги світу» присвячено життю і педагогічній діяльності К. Д. Ушинського (1824–1871) – найавторитетнішого педагога ХІХ століття, основоположника наукової педагогіки й народної школи.

У покажчику представлено бібліографію праць К. Д. Ушинського, що видані з 80-х років ХХ століття до 2009 року та дослідження науковців про життя і творчу діяльність великого педагога-демократа, його погляди на зміст виховання і навчання, що вийшли на традиційних та електронних носіях впродовж 1991–2009 рр. в Україні та світі.

Біобібліографічний покажчик рекомендовано науково-педагогічним і педагогічним кадрам, аспірантам, студентам, бібліотечним працівникам, усім, кого цікавить життя та педагогічні погляди К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної науки й освіти.

Інші книги К. Ушинського

Бібліотека ОІППО

березень 2023 р.